

3. Iz religijske psihologije.

G. Wunderle, Einführung in die moderne Religionspsychologie (Kösel No 96.).

Jedna od najmodernijih naučnih grana u ogromnom području psihologije jest psihologija religije. Zadaća joj je, da znanstvenim metodama istražuje religijske pojave u minulim kulturnim epohama i da religijski život današnjeg čovjeka psihološki analizira. Na žalost, da odmah kažem, baš ovako važna naučna grana odrazuje sve one predrasude i nastrana mišljenja, po kojima se religija već pretvorila u carstvo kimerâ. Sva ta »naučenjačka« mizerija pokazala se na 6. internac. psihološkom kongresu u Genfu (Rapports et comptes rendus. Genf 1910.), gdje se religiju isticalo kao patološku pojavu; a neki danski teolog (Emil Rasmussen u svojoj komparativnoj psihološkoj studiji »Jesus«, Leipzig 1905.) svrstao je Hrista među »epileptičke proroke i mesije«. Biti će da ovi naučenjaci poznaju religiju samo iz autopsije.

Wunderle u svom djelu najprije otvara historijsku perspektivu na znatne psihološke opservacije o religiji, dok još ova nauka i nije bila metodički razvita. Ovim putem uvodi nas autor u savremeno stanje istraživanja, te pojedine pokušaje kritički osvjetljuje. Naročito se osvrće na Wundta. Neke će čitaoce naše »Smotre« interesirati, ako im o tom u nekoliko riječi referiramo.

Wundt znači za psihologiju upravo novo razdoblje. Već su Ernst Heinrich Weber i Gustav Theodor Fechner začeli unositi u psihologiju eksaktnu metodu, t. j. stali su duševne pojave promatrati prema spoznajnom načinu i postupku u prirodnim znanostima. U psihologiji se počelo primijenjivati eksperimentat, te je tako došlo do »fiziološke psihologije«, koja je s dosta uspjeha istražila svezu duševnih pojava s fiziološkim činjenicama i procesima. Tu je stekao osobite zasluge V. Wundt. Daljnim eksperimentalnim istraživanjima o misaonim i voljnim događajima — u Külpeovoj t. zv. vircburškoj školi (K. Bühler, K. Marbe i dr.) — opirao se Wundt, i ako su sama ta istraživanja također donijela izglednih rezultata. Pri tom je dakako došlo da proširenog značenja i uporabe eksperimenta, te se eksperimentom smatrala i ona eksperimentalna metoda, koja ispitivanjem pojedinačnih pokusnih lica ustanovljuje razvitak i narav svijesnih sadržaja. Ali Wundt ne smatra religiju individualno-psihičkom pojavom, pa zato i ne spada psihologija religije u obzir prednavedene eksaktno-eksperimentalne psihologije. Religija se genetički ima svesti na ljudsku zajednicu, kao što i govor, običaji, ćudorede i t. d. Ovakovim zajedničkim duševnim produktima čovječanstva bavi se psihologija naroda (Völkerpsychologie); pa zato joj je supsumirana i religijska psihologija.

Time što je — po Wundtovom shvaćanju — religijska psihologija postala sastavni dio psihologije narodâ, određen je i metodički postupak u njezinom istraživanju religije. Sva religija sadašnjice samo je razvojni produkt primitivnog religijskog stanja, koje se ukorjenilo u ljudskom društvu — i znanstveno istraživanje ide upravo za upoznavanjem ovog primitivnog stadija. Religijska će historija okupljati sva data o postanku i razvitku religije, dok je religijskoj psihologiji stavljeno u zadaću, da prođe u motive i unutarnju povezanost religijskih pojava. U tu svrhu služi se Wundt u prvom redu etnologijom. Sad postaje jasno i pitanje metode. Treba potražiti i uporediti sve one opće elemente religijskog karaktera, koji su međusobno srodni, ne obazirući se pri tom na historičku povezanost i individualne raznolichnosti. Ovo je t. zv. komparativno-psihološka metoda: dočim historičko-psihološka metoda uzima u obzir baš samo historičko-individualne pojave i diferencijalne njihove karakteristike. Tako se obe ove metode upotpunjuju, a odstranjuje pretjerani historizam u komparativno religijskoj znanosti.

Još treba da se ograniči religijska psihologija prema filozofiji. Dok psihologija proučava religijsko-historijski materijal, te (po, svojim metodama) traži psihološki zajedničke i historijski povezane, a različne elemente — religijska filozofija ide još dalje, ili možemo reći da ide uporedo s time, te empirički doživljene religijske pojave promatra u svjetlu misaone spekulacije.

Da još samo dometnemo koju riječ kritike. Nije ispravno Wundtovo stanovište o izvoru religije, koliko joj odriče psihičku individualnost; pa zato se i ne može religijska psihologija smatrati sastavnim dijelom psihologije narodâ, nego treba reći da joj je koordinirana. Nije moguće prihvatiti mišljenje, da je religija samo produkt množstva ili zajednice, kad znamo da su upravo individualne historijske pojave od tolikog zamašaja za postanak i razvitak religijskog života. Utjecaj pojedinih ličnosti u religiji narodâ ne smijemo odnemariti, ako nam je do potpunog i objektivnog prihvatanja stvarnosti. Može li samo primitivna zajednička religija sačinjavati objekat religijske psihologije, kad znamo da su u historiji čovječanstva kulturno-religijski pokreti vezani uz pojedine ličnosti i konkretne okolnosti, koje očito imaju i psihološku svoju pozadinu?! Nikako ne ide, da se sva kulturna historija s epohalnim svojim događajima svede na primitivno stanje, te kao zasebni objekat izluči iz psihološkog proučavanja. Što više, i religijski doživljaji pojedinaca mogu poslužiti psihološkom izučavanju, kako je npr. i E. Neumann uspio u eksperimentalno-pedagoškim i moralno-psihološkim istraživanjima, a protestantski teolog K. Girgensohn sa eksp.-psihološkim istraživanjem religijskog doživljavanja. — Nadalje bi Wundt morao označiti kriterije, po kojima ćemo upravo stanovite neke pojave u primitivnoj kulturi označiti kao religijske resp. kako ćemo takovu selekciju provesti. Ako se i misli,

da je religija nastala iz mitskih pobuda u čovječanstvu, opet bi trebalo iznaći granicu, na kojoj mitos prelazi u religiju. Ili zar sa mitosom i prestaje svaka religija? Kako je nekoć Kant pokušao da spoznajno jedinstvo svede na princip sintetičke apercepcije, i Wundt hoće sav duševni razvitak, napose postanak religije iz nereligijskih faktora da svede na »stvaralačku sintezu«. Po njoj bi svaka duševna tvorina imala takovih vlastitosti, koje možemo izvesti iz sastavnih elemenata, a da ipak takova tvorina ne znači samo zbroj tih elemenata. I religija da nije izvorni duševni element, nego se razvila: uobrazilja stvara mitos, mitski junaci budu bogovi, ideja o najvišem biću usavršuje se do stvaraoca i moralnog zakonodavca. Ovaj se evolucionistički pozitivizam (empirizam) Wundtove religijske psihologije može dakako održati samo uz pretpostavku, da religija po svom postanku ne spada u sferu misaonog (racionalnog) proučavanja (kako je učio i Kant). Tu sad nastupa zadaća religijske filozofije (teodiceje), da ovu pretpostavku obori i odredi filozofijski smisao religije.

Dr. Z.

Iz biblijskih nauka.

Hrvatski prijevod imenice „parabola“.

U svim se novijima hrvatskim prevodima grčka imenica *parabola* prevodi s hrvatskom riječi *priča*. Tako prevode Vuk, Daničić, Iveković i Štadler. G. 1911. izašao je u Zagrebu prvi svez. Sv. Pisma, preveden po dru Valentinu Čebušniku, a dvije godine iza toga izade i drugi svezak. Oba sveska obuhvataju sv. Knjige od Mojsijevih do one o Esteri. I u tom prijevodu mašalu iz hebrejskog teksta, odnosno paraboli Septuaginte i Vulgate odgovara naša imenica *priča*. Dr Čebušnik je saradivao i u pučkom izdanju »Sv. Evandolja i Djela«, što ga je god. 1912. izdao u Sarajevu kaptol vrhbosanski. *Παράβολη* - *משל* tu se prevodi takode s imenicom *priča*. Istu imenicu upotrebljava u svojim prevodima i dr. Dinko Ćudek, što više, najnoviji Vlašićev Evandelistar za liturgijsku upotrebu jednako se poslužio imenicom *priča*. I naši bliciste upotrebljavaju tu riječ u svojim introdukcijama. Pisac ovih redaka misli, da je bolji prijevod *poredba*, nego li *priča*, pa navodi svoje razloge za ovo mišljenje.

Pogledamo li riječnik *Belostenca*, nalazimo, da on imenicu *parabola* prevodi s *prilika* ili *szpodoba*, a prislov *paraboli* s *prispodobno*, na *szpodobe nachin* ili u *prilikah*. Škarićev prijevod sv. Pisma nema imenice *priča*, nego *prilika*. Isto tako i Dalmatinac D. Parčić u svom riječniku prevodi *parabola* s *prilika*. »Chtejenyja y Evangeliumi«, izdani po nalogu biskupa Alagovića za biskupiju zagrebačku god. 1831. prevode riječ *parabola* takode s *prilika*.